

Nr 142

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya riktlinjer för tillämpningen av kungörelsen den 5 juni 1953 (nr 475) om eftergift i vissa fall av belopp, vilka lämnats såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet.

(1:a avd.)

I propositionen nr 165 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 29 mars 1957, föreslagit riksdagen godtaga de av departementschefen förordade nya riktlinjerna för tillämpningen av riksdagens år 1952 givna bemyndigande för Kungl. Maj:t att eftergiva belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet.

Genom eftergiftskungörelsen öppnades en tidigare icke föreliggande möjlighet att utifrån sociala synpunkter medgiva eftergift av belopp, vilka utgivits som ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet.

Enligt riksdagens beslut med anledning av propositionen 1952: 209 skall prövningen av huruvida eftergift bör meddelas ske med ledning av den praxis, som utbildats i fattigvårdsärenden.

Sedan 1918 års fattigvårdslag numera ersatts av 1956 års socialhjälpslag, finner departementschefen i likhet med utrikesdepartementets understödsnämnd och samtliga remissinstanser angeläget att riktlinjerna för tillämpningen av eftergiftskungörelsen bringas i överensstämmelse med socialhjälpslagets principer. Ett genomförande av dessa principer på det område, varom nu är fråga, innebär tydligen att frågan om eftergift av lämnat biståndsbelopp skall avgöras efter samma grunder som, därest mottagaren vid tiden för hjälpbehovet befunnit sig i Sverige, skulle ha gällt för prövningen av huruvida återbetalningsskyldighet för lämnad socialhjälp skulle ha förelagat. Vissa förtydliganden och modifieringar torde emellertid här bliva erforderliga.

Det må till en början erinras om att enligt 12 § socialhjälpslagen de grundläggande förutsättningarna för socialhjälp utan återbetalningsskyldighet är, å ena sidan att den hjälpsökande är minderårig, d. v. s. under 16 år, eller på grund av ålderdom, sjukdom, lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter icke kan försörja sig genom arbete eller av hälsoskäl bör helt eller delvis avhålla sig från arbete, samt å andra sidan att han saknar medel och att hans behov icke tillgodoses på annat sätt. Vad angår frånvaron av egna medel kan, såsom understödsnämnden framhållit, en svensk medborgare, som befinner sig i utlandet, ofta sakna medel på vistelseorten men

besitta sådana i Sverige eller på annan utländsk ort. Vid prövningen av huruvida eftergift skall medges av biståndsbelopp, som under sådana förhållanden lämnats av svensk utlandsmyndighet, bör uppenbarligen, i överensstämmelse med vad understödsnämnden anfört, tagas i beaktande vederbörandes inkomstförhållanden och tillgångar på annan ort än den utländska vistelseorten.

I fråga om minderårig föreligger enligt 13 och 33 §§ socialhjälpslagen i princip frihet från ersättningsskyldighet även beträffande socialhjälp, som den minderårige uppburit utan att förutsättningarna i 12 § varit för handen. Någon anledning att införa en motsvarande ordning även inom området för eftergiftskungörelsen synes departementschefen icke föreligga. En minderårig, som har egna medel, bör sålunda icke befrias från skyldigheten att återbetala biståndsbelopp, som lämnats honom av utlandsmyndighet. Såsom praktiskt betydelsefullare bör emellertid i detta sammanhang framhållas att enligt socialhjälpslagen återbetalningsskyldighet för socialhjälp, som lämnats minderårig enligt 12 §, åligger dennes föräldrar enligt 36 § och att lagens tillkomst följaktligen icke kan föranleda någon rubbning av hittillsvarande praxis, som innebär att en motsvarande återbetalningsskyldighet göres gällande gentemot minderårigs föräldrar beträffande honom av utlandsmyndighet lämnade biståndsbelopp.

Beträffande hjälpformerna föreskriver 12 § socialhjälpslagen att den nödställda skall erhålla socialhjälp till livsuppehälle och till den vård, som finnes erforderlig. I likhet med understödsnämnden finner departementschefen anledning understryka att vid tillämpningen av eftergiftskungörelsen ekonomiskt bistånd för resa till hemorten blir att jämställa med hjälp till livsuppehälle eller sjukvård.

Att märka är vidare att enligt 33 § socialhjälpslagen den som uppburit socialhjälp enligt 12 § blir ersättningsskyldig under vissa förutsättningar hänförliga till hans personliga uppförande. Ersättningsskyldighet inträder sålunda bl. a. för den som varit berättigad att för den tid socialhjälp utgått uppbära särskild social förmån, vilken emellertid indragits eller minskats av den anledningen att han lämnat oriktig uppgift eller eljest brutit mot vad som är föreskrivet som villkor för dylik förmån. I anslutning till den tankegång, som här kommit till uttryck, finner departementschefen att eftergift av biståndsbelopp, som lämnats av svensk utlandsmyndighet, icke bör ifrågakomma, när det förhållandet att mottagaren befann sig i en nödsituation utomlands framstår såsom väsentligen självförvällat. Den som utan att besitta tillräckliga medel för sitt uppehälle beger sig till en utländsk ort, där han icke kan räkna med att kunna försörja sig, bör sålunda icke kunna påräkna att utan återbetalningsskyldighet bliva understödd och eventuellt återsänd till hemlandet av svensk utlandsmyndighet, även om hans belägenhet på den utländska orten skulle svara mot beskrivningen i 12 § socialhjälpslagen.

I de fall då ekonomiskt bistånd lämnats nödställda emigranter, kan det ofta antagas, att de ej heller ha några tillgångar i Sverige. Sådant bistånd

skulle därför, därest förutom medellöshet övriga förutsättningar för socialhjälp enligt 12 § socialhjälpslagen föreläge, kunna sägas motsvara sådan socialhjälp. Det skulle följaktligen kunna ifrågasättas huruvida icke även biståndsbelopp av detta slag borde automatiskt eftergivnas. Emigranterna får likväl i allmänhet icke anses ha samma anknytning till Sverige som andra svenska medborgare och bör därför icke obetingat kunna göra anspråk på de sociala förmåner, som tillkommer dessa. Frågan om beviljande av eftergift av biståndsbelopp, som lämnats emigrant, bör sålunda kunna bedömas med hänsynstagande jämväl till eventuell senare förbättring i dennes ekonomiska villkor. Departementschefen anser därför, att de nu föreslagna nya riktlinjerna vid kungörelsens tillämpande ej bör gälla emigranter.

I likhet med understödsnämnden finner departementschefen att de nya riktlinjerna för tillämpningen av eftergiftskungörelsen bör gälla biståndsbelopp lämnade från och med den 1 januari 1957. I vad gäller före sagda tidpunkt lämnat bistånd, bör hittillsvarande praxis följas.

Även beträffande biståndsbelopp, som lämnas av utlandsmyndighet efter den 1 januari 1957 utan att den hjälpbehövandes belägenhet motsvarar vad som anges i 12 § socialhjälpslagen, bör tydligen såsom hittills finnas möjlighet till eftergift. Det är här att märka att 37 § socialhjälpslagen tillerkänner socialnämnd befogenhet att meddela eftergift från ersättningskyldighet för sådan socialhjälp, beträffande vilken i princip består ersättningskyldighet. Motsvarande befogenhet finner departementschefen alltjämt böra tillkomma understödsnämnden beträffande biståndsbelopp varom nyss sagts. Vid prövningen av frågor av detta slag bör nämnden tydligen eftersträva överensstämmelse med praxis beträffande handläggningen av motsvarande ärenden enligt socialhjälpslagen, på samma sätt som enligt de nuvarande riktlinjerna för nämndens verksamhet hittills skett i förhållande till fattigvårdsärendena.

Beträffande därefter den tid inom vilken krav på återbetalning av biståndsbelopp skall göras gällande må till en början framhållas att den ersättningskyldighet det här gäller icke är underkastad någon annan preskription än den allmänna tioårspreskriptionen. Att i form av riktlinjer för understödsnämndens verksamhet införa en kortare preskriptionstid för det slag av fordringar varom nu är fråga synes icke låta sig göra. I den mån fordringarna icke gått att indriva, erfordras följaktligen särskilda beslut om eftergift för att bringa dem ur världen före tioårsperiodens utgång. Av understödsnämndens förslag framgår att av de bistånd som lämnades under åren 1954 och 1955 70 å 80 procent återbetalades före den 1 januari 1957. Härav framgår att större delen av biståndsbeloppen har kunnat indrivas på kortare tid än tre år. För att undvika tidsödande och arbetskrävande försök att indriva de ej återbetalda fordringarna bör nämnden beträffande dessa utan närmare undersökning ha möjlighet att meddela beslut om eftergift. Sådant beslut synes departementschefen i allmänhet böra meddelas, därest ej inom tre år från det gäldenären nåtts av krav på återbetal-

ning fordran kunnat indrivnas helt eller delvis. Denna befogenhet för nämnden torde enligt sakens natur böra utsträckas att omfatta även biståndsbelopp lämnade före den 1 januari 1957.

Understödsnämnden har föreslagit att eftergift av biståndsbelopp lämnade för sjukvårdsutgifter utomlands före år 1956 skulle kunna medgivas efter de grunder, enligt vilka sådana utgifter numera ersättes jämlikt kungörelsen den 3 juni 1955 angående sjukhjälp utom riket enligt lagen om allmän sjukförsäkring. Statskontoret har, med hänsyn till att detta skulle innebära en retroaktiv tillämpning endast för en begränsad grupp av medborgare av sjukförsäkringsbestämmelserna, avstyrkt förslaget. Departementschefen finner i likhet med statskontoret att det skulle vara betänkligt att införa en sådan ordning. Nämndens förslag i denna del anser departementschefen sig därför icke kunna tillstyrka.

Statskontoret har vidare icke kunnat finna bärande skäl hava förebragts för understödsnämndens förslag att isolering genom främmande myndigheter skulle utgöra grund för eftergift av biståndsbelopp. Även om departementschefen anser statskontorets synpunkter beaktansvärda, finner han likväl de av nämnden anförda humanitära skälen för förslaget böra tillerkännas större tyngd och förordar följaktligen att nämnden bör äga jämväl besluta om eftergift av biståndsbelopp, lämnade till svenska medborgare med verksamhet anknuten till hemlandet vilka blivit isolerade genom ingripande av främmande myndigheter.

Utskottet. Sedan 1918 års fattigvårdslag ersatts av 1956 års socialhjälpslag synes det utskottet i likhet med departementschefen påkallat, att riktlinjerna för tillämpningen av 1953 års kungörelse om eftergift i vissa fall av belopp, vilka lämnats såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet, bringas i överensstämmelse med socialhjälpslagets principer. Vid sin granskning av de av departementschefen härutinnan föreslagna kompletteringarna av ifrågakvarande riktlinjer har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må godtaga av departementschefen i statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 29 mars 1957 förordade nya riktlinjerna för tillämpningen av riksdagens år 1952 givna bemyndigande för Kungl. Maj:t att eftergiva belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet.

Stockholm den 5 november 1957

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 144.